

ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ, СОЦІОЛОГІЇ ТА ПЕДАГОГІКИ

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

Галузь знань 08 Право
Спеціальність 081 Право
Освітній рівень перший бакалаврський
Освітньо-професійна програма Право (поліцейські)
Шифр за ОПП ОК 1

Мова навчання українська

Розробник:

НІКОЛЕНКО Ксенія, доцентка кафедри психології, соціології та педагогіки, кандидатка філософських наук, доцентка

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри психології, соціології та педагогіки

Протокол № 1 від «26» серпня 2025 року

Завідувач кафедри



Анжела ГЕЛЬБАК

Робочу програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми Право

«26» серпня 2025 року



Гарант ОПП

Ольга КОВАЛЬОВА

**Лист оновлення та перезатвердження
робочої програми навчальної дисципліни**

Навчальний рік	Дата засідання кафедри – розробника РПНД	Номер протоколу	Підпис завідувача

1. ВСТУП

1.1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Статус навчальної дисципліни:	обов'язкова	
Мова викладання, навчання та оцінювання:	українська	
Рік підготовки:	3-й	
Семестр:	6-й	
Кількість кредитів ЄКТС / годин:	3 / 90	
Модулів:	1	
Змістових модулів:	1	
Лекції:	10 годин	
Семінарські:	30 годин	
Практичні:	не передбачено	
Самостійна робота:	50 годин	
Індивідуальні завдання (курсова робота):	не передбачено	
Підсумковий семестровий контроль:	екзамен	
Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить:	1:2	

1.2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Філософія права» вивчає природу та сутність права, його роль у житті людини, суспільства і держави. Її головними інтенціями є: розширення наукового та культурного кругозору; аналітика світоглядних і філософсько-правових проблем сьогодення; ґрунтовне знайомство з роботами провідних філософів і юристів; формування понятійно-категоріальної бази; оволодіння методологією та методами наукового дослідження; залучення до процесу рефлексії.

Мета: формування та розвиток компетентностей, необхідних для розуміння природи, функцій та системи права, а також механізму правового регулювання суспільних відносин; засвоєння світоглядно-методологічного

змісту права, поглиблення та конкретизація знань з філософії права та юридичних наук у галузі правничої діяльності. Навчання за програмою передбачає підготовку фахівців, які, керуючись принципом верховенства права, здатні професійно застосовувати на практиці здобуті загальнонаукові та юридичні знання, вільно орієнтуватися у правових інститутах базових галузей права.

Вивчення навчальної дисципліни спирається на комплексне ознайомлення з теоретичними засадами філософсько-правової рефлексії, зокрема, зосереджується на аналізі таких проблем в контексті правової онтології, гносеології, антропології та аксіології: людина – суспільство – держава, особистість, цінності, права і свободи, свобода і необхідність, право і мораль, право і закон, рівність, справедливість, толерантність, громадянське суспільство і правова держава, влада і насилля, злочин і покарання, цивілізація і культура.

Завдання: формування системних та глибоких знань про об'єкт, предмет і методи філософії права, її понятійно-категоріальний апарат, основні вітчизняні та зарубіжні філософсько-правові школи, типи праворозуміння; підвищення рівня правової та політичної культури; уміння визначити ціннісно-нормативні принципи аналізу різних типів праворозуміння; формування особистої політичної і громадянської позиції; розуміння змісту універсального загальноєвропейського та українського конституційного принципу верховенства права, вміння застосовувати його в узгодженості з принципами справедливості та законності; засвоєння філософсько-методологічних підвалин сучасної юриспруденції для їх ефективного застосування у професійній практичній діяльності; підвищення рівня світоглядної та методологічної культури; розвиток вмінь застосування філософських методів до професійної та дослідницької діяльності; формування творчих підходів у пізнанні філософсько-методологічних аспектів феномену права та виявлення світоглядно-методологічних джерел сучасних парадигм юриспруденції; закріплення знань щодо методологічних засад розуміння і цільового використання філософських термінологічних систем.

1.3. Передумови для вивчення навчальної дисципліни

Передумовою для вивчення дисципліни є: «Юридична логіка», «Соціологія», «Юридична деонтологія», «Історія держави та права України», «Теорія держави та права», «Історія держави та права зарубіжних країн», «Конституційне право». Компетентності, сформовані під час її вивчення, в подальшому будуть використовуватися під час опанування таких навчальних дисциплін: «Господарське право», «Кримінально-правова кваліфікація», «Досудове розслідування», «Кримінологія», «Кримінальний процес», «Судова експертологія», «Криміналістика».

2. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ЗА ДИСЦИПЛІНОЮ

	ІРН 1	ІРН 3	ІРН 6	ІРН 18
знати сутність філософії права як вищого рівня правової свідомості, її специфіку і місце в системі правової науки, генезис філософії права, її об'єкт, предмет, систему методів, основні теоретичні конструкції	+	+	+	+
знати основні положення філософсько-правових систем щодо правничої діяльності, розуміння її найзагальніших підстав у відповідних напрямках підготовки для вирішення професійних завдань у галузі права в умовах сучасного інформаційного суспільства	+	+	+	+
вміти аналізувати проблеми сучасного правового життя України та світу, виявляти основні тенденції розвитку правової системи України, інших держав та міжнародних відносин, об'єднувати методологічні можливості філософського та правового підходів щодо актуальних проблем розвитку правової реальності	+	+	+	+
вміти аналізувати основні філософсько-правові та юридичні категоріальні концепти не тільки в історичному контексті, але й в аспекті розбудови України як правової держави	+	+	+	+
володіти навичками творчо застосовувати нормативно-правові акти, керуючись міжнародними стандартами прав людини, що знайшли обґрунтування у філософсько-правових концепціях видатних мислителів	+	+	+	+
володіти навичками, проникаючи у сутність соціально-правових явищ, виявляти та попереджувати правопорушення та конфліктні ситуації суспільного життя	+	+	+	+
демонструвати критичне мислення	+	+	+	+
розуміти й аналізувати світоглядні проблеми, ціннісно-сміслові орієнтації, значення гуманістичних цінностей, свободи і демократії	+	+	+	+
розуміти умови формування особистості, її свободи, відповідальності за збереження природи, суспільства, культури	+	+	+	+
вміти обґрунтовувати власну світоглядну та громадську позицію	+	+	+	+

вміти визначати шляхи особистісного та професійного самовдосконалення	+	+	+	+
---	---	---	---	---

3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	Денна форма				
	усього	у тому числі			
л		с	п	с.р.	
1	2	3	4	5	6
Змістовий модуль 1. Проблемний простір філософії права					
Тема 1. Предмет та призначення філософії права	14	2	4	–	8
Тема 2. Типи праворозуміння як способи осмислення сутності права.	15	2	6	–	7
Тема 3. Онтологічний зміст сутності та структури права.	13	2	4	–	7
Тема 4. Пізнання і розуміння істини в праві: епістемологічний вимір.	12	1	4	–	7
Тема 5. Справедливість і законність та їх місце в системі правових цінностей.	12	1	4	–	7
Тема 6. Сутність людини як основа антропологічного обґрунтування права.	12	1	4	–	7
Тема 7. Актуальні проблеми взаємодії права та влади в контексті євроінтеграції та глобалізації.	12	1	4	–	7
Усього годин	90	10	30	–	50

4. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. ПРОБЛЕМНИЙ ПРОСТІР ФІЛОСОФІЇ ПРАВА.

Тема 1. Предмет та призначення філософії права. Світогляд як форма духовно-практичного освоєння світу. Структура світогляду. Історичні типи світогляду: мітологія, релігія, філософія. Загальне і особливе в історичних типах світогляду. Передумови виникнення філософії. Значення поняття «філософія» та становлення уявлення про його зміст. Філософія як

мудрість, спосіб життя і тип світогляду. Філософія як теоретичний світогляд. Специфіка філософського усвідомлення світу. Об'єкт і предмет філософії. Основне питання філософії як філософська проблема. Історичний характер становлення і формування філософії права як міждисциплінарної галузі наукового знання. Предмет філософії права. Основні питання філософії права. Специфіка філософсько-правового осмислення соціально-культурних феноменів. Філософсько-світоглядний сенс права та його роль у формуванні свободи особи та почуття відповідальності. Мета права та його доцільність як світоглядні проблеми. Система зв'язків філософії права з іншими філософськими та юридичними дисциплінами. Функції філософії права. Місце філософії права в системі соціогуманітарного знання та юридичної освіти. Співвідношення предметів філософії права, загальної теорії права та соціології права. Роль філософсько-правового знання у методологічній та світоглядній підготовці правників.

Тема 2. Типи праворозуміння як способи осмислення сутності права. Проблема методу в філософії. Методи, їх різновиди та класифікація. Методологія правового пізнання та осмислення права. Ієрархія методів та підходів до вивчення права. Методологія філософії права та її рівні. Поліметодологізм як сучасна тенденція розвитку методології філософсько-правового знання. Принцип взаємодоповнюваності методів. Сучасний теоретико-правовий дискурс та інтегративна юриспруденція. Основні типи праворозуміння як методології філософсько-правових дискурсів. Відмінність витоків права та підходів до його тлумачення в юридично-позитивістській та природно-правовій доктрині. Становлення та розвиток природно-правового мислення. Поняття природного права в історичному розвитку. Поняття та різновиди юснатуралізму. Класичні теорії та сучасні концепції природного права. Історичні умови, теоретичні джерела та етапи формування і розвитку філософії позитивізму. Становлення юридичного позитивізму, його соціально-економічні та ідеологічні джерела, діалог з теоретиками природного права та історичної школи права. Визначальні теоретичні принципи юридичного позитивізму. Типи юридичного позитивізму (легізм, нормативізм, етатизм). Зміст і специфіка соціологічного позитивізму. Необхідність та взаємодія юснатуралістичної, натурфілософської, герменевтичної та позитивістської методології в юриспруденції. Способи обґрунтування права. Історичні типи об'єктивізму. Характерні риси правового суб'єктивізму. Інтерсуб'єктивність як парадигма сучасної концепції природного права.

Тема 3. Онтологічний зміст сутності та структури права. Буття світу та людини як проблема онтології. Специфіка філософського розуміння буття, зміст категорії буття в різних історико-філософських системах. Особливості і завдання філософської онтології. Специфіка правової онтології в порівнянні з філософською онтологією. Зміст правової онтології та її місце в системі філософії права. Правова реальність як форма здійснення ідеї права. Ідея права, норма права та правове життя як рівні правової реальності. Форми буття права. Право як закон, припис, норма. Співвідношення права і

закону як проблема правової онтології. Позитивне і природне право. Мораль як джерело права. Взаємозв'язок права як міри свободи окремих індивідів, родини, громади, громадянського суспільства та як міри свободи державно-організованого народу. Духовні, культурологічні, економічні та соціальні передумови виникнення і становлення права. Право як соціокультурний феномен. Місце та роль права в становленні цивілізації. Розмаїття цивілізацій та відповідних правових систем. Часове та просторове буття права. Єдність у праві минулого, сучасного, майбутнього.

Тема 4. Пізнання і розуміння істини в праві: епістемологічний вимір. Епістемологія як філософсько-методологічна дисципліна. Еволюція епістемології: від питань про пізнаваність метафізичних реалій до проблем наукового пізнання. Предмет гносеології і епістемології та їх методи. Співвідношення теорії пізнання, гносеології і епістемології. Поняття пізнання. Структура пізнавального процесу. Види пізнавальної діяльності: чуттєве і раціональне, емпіричне і теоретичне. Проблема пізнання в історії філософії. Скептицизм і агностицизм. Поняття істини. Класична і неklasичні теорії істини. Критерії та провідні теорії істини: прагматична, когерентна, кореспондентна. Істина як процес, результат та передумова розвитку пізнавального процесу. Конкретність істини. Діалектика абсолютної і відносної істини. Критерій істини в філософії та кримінальному праві. Істина і метод. Істина і буття. Поняття правової гносеології, її роль у вирішенні філософських та теоретико-правових проблем. Сутність гносеологічного та епістемологічного аспекту філософсько-правових досліджень. Специфіка права як об'єкта теоретичного дослідження. Соціально-історичні аспекти пізнання права. Елементи гносеологічної структури права. Рівні гносеології права: загальноправовий, міжнародний, галузевий. Парадигма як підґрунтя правової теорії. Парадигма права у класичній філософії права. Філософсько-методологічна рефлексія поняття істини в праві. Класичний та сучасний підходи. Істина в праві та правова істина. Проблема істини в галузі правотворчості. Встановлення істини як мета правозастосовчої діяльності.

Тема 5. Справедливість і законність та їх місце в системі правових цінностей. Сутність та основні етапи розвитку філософської аксіології. Цінність як центральне поняття філософської аксіології. Історія виникнення, основні поняття та принципи правової аксіології. Класифікація цінностей. Загальнолюдські цінності як цілі права. Життя, гідність, власність, свобода, рівність, справедливість як загальнолюдські та правові цінності. Система цінностей та їх відображення у праві. Людське життя як цінність. Діалектика життя окремої людини та існування суспільства загалом. Потреба людини у гідному житті. Аксіологічний аспект гідності. Прагнення людини до захисту власної гідності як прояв її духовної природи. Свобода як цінність. Основні концепції свободи та їх соціальне підґрунтя. Справедливість і рівність як категорії правової аксіології. Право як засіб досягнення рівності та справедливості. Історія та сучасні концепції справедливості. Норма права і проблема належно-ідеального. Процедура оцінювання права. Правовий ідеал. Поняття про інструментальну (службову) цінність права. Власна цінність

права як методу цивілізованого вирішення конфліктів у суспільстві. Моральність і законність в праві.

Тема 6. Сутність людини як основа антропологічного обґрунтування права. Філософська антропологія як підґрунтя наук про людину. Основні поняття та принципи антропології. Людина як предмет філософського аналізу. Особливості філософського осмислення проблем людини. Сутність людини як філософська проблема. Багатомірність сутнісної природи людини: її біологічні, соціальні і духовні компоненти. Уявлення про сутність людини на різних етапах розвитку філософії. Проблематика правової антропології, її місце в системі філософії права. Основні питання правової антропології. Антиномія: «образ людини» та «образ права». Філософський зміст понять «особистість», «індивід», «індивідуальність», їх співвідношення з поняттям «людина». Природа людини і право. Антропологічні основи права. Людиномірність права. Гуманізм як принцип права. Філософсько-правове обґрунтування прав людини. Поняття, сутність та структура прав людини. Права людини як нормативна форма взаємодії індивіда, суспільства і держави. Інститут прав людини та його генеза в культурі. Три покоління прав: невідчужувані права людини, соціально-групові, державно-національні. Права людини як моральні критерії правопорядку.

Тема 7. Актуальні проблеми взаємодії права та влади в контексті євроінтеграції та глобалізації. Право і влада. Взаємозв'язок і суперечність між державою і громадянським суспільством, між владою і правом. Форми організації державної влади. Тоталітаризм як антиправова та антидержавна форма організації державної влади, як радикальне заперечення прав і свобод особи, незалежності і самостійності громадянського суспільства. Ідея правої держави. Теорія «громадянського суспільства». Співвідношення громадянського суспільства та правової держави. Діалектика влади, права і закону. Влада і демократія, влада і свобода: їх співвідношення в культурно-історичному процесі. Легальність та легітимність влади. Право як засіб трансформації влади. Громадянське суспільство як необхідна передумова та суб'єкт творення правової держави. Філософсько-правові проблеми в контексті глобалізації та євроінтеграції.

5. ПОРЯДОК ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

5.1. Методи навчання

Під час проведення навчальних занять можуть застосовуватися такі методи:

- словесні методи навчання;
- наочні методи навчання;
- практичні методи навчання;
- проблемно-пошукові методи навчання;
- активні методи навчання.

5.2. Порядок оцінювання результатів навчання

Оцінювання роботи здобувачів вищої освіти здійснюється відповідно до загальноуніверситетської системи оцінювання знань. Підсумковий контроль у формі екзамену проводиться після проведення всіх видів занять передбачених робочою програмою навчальної дисципліни відповідної освітньої компоненти згідно з розкладом.

Для денної та заочної форм здобуття освіти поточна успішність (кількість балів) здобувачів за аудиторну роботу (на практичних заняттях) у разі підсумкового контролю у формі екзамену визначається за такою формулою:

$$AP = \frac{\text{сума всіх отриманих оцінок за аудиторну роботу}}{\text{МКО} + \text{КДО} \cdot 0,5 + \text{КНО}} * 8 =$$

- AP – результат аудиторної роботи;
- МКО – мінімальна кількість оцінок (1/3 (33 %) від кількості практичних занять, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни). Якщо МКО складає дробове число, то до розрахунку береться наступне ціле число;
- КДО – кількість «додаткових» оцінок – оцінок, що перевищують МКО;
- КНО – кількість невідпрацьованих «незадовільних» оцінок та невідпрацьованих пропущених занять.

Розподіл 10 балів за самостійну роботу визначається рішенням кафедри з урахуванням змісту запропонованих завдань на її виконання.

Поточний контроль		Підсумковий контроль
Аудиторна робота (РАР) (практичні заняття та контрольні заходи)	Самостійна робота (РСР)	ЕКЗАМЕН
≤ 40	≤ 10	
≤ 50		≤ 50
Підсумкова кількість балів ПК = РАР+РСР+РПК ≤ 100		

При оцінюванні екзамену застосовуються такі критерії:

– 45-50 балів – здобувач/здобувачка повністю виконав/виконала завдання правильно, допускається 1-2 помилки, вільно володіє навчальним матеріалом, надав/надала повну, вичерпну відповідь на поставлене запитання. Максимальна кількість балів може бути знижена, якщо під час відповіді здобувач/здобувачка вищої освіти зробив/зробила незначні помилки;

– 35-44 балів – здобувач/здобувачка виконав/виконала усі завдання та допустив/допустила незначні лексичні та граматичні помилки, володіє достатнім обсягом навчального матеріалу, надав/надала відповідь на питання але зробив/зробила помилки, що впливають на загальний висновок;

– 25-34 балів – здобувач/здобувачка виконав/виконала усі завдання та допустив/допустила значні лексичні та граматичні помилки, володіє навчальним матеріалом поверхово і фрагментарно на репродуктивному рівні або володіє частиною навчального матеріалу чи робить значні помилки, які призводять до викривлення інформації;

– 0-24 балів – здобувач/здобувачка не може виконати завдання та робить значні лексичні та граматичні помилки, які суттєво впливають на результат, не володіє навчальним матеріалом, відмовляється відповідати на запитання або робить принципові помилки.

Для визначення ступеня засвоєння навчального матеріалу та подальшого його оцінювання на практичному занятті слід врахувати певні рівні знань:

1. Теоретична відповідь

– оцінка «5» високий рівень – здобувач/здобувачка вищої освіти вільно володіє навчальним матеріалом, опрацювавши основну та додаткову літературу, аргументовано висловлює свої думки, проявляє творчий підхід до виконання завдань;

– оцінка «4» добрий рівень – здобувач/здобувачка вищої освіти володіє певним обсягом навчального матеріалу, здатний/здатна його аналізувати, але не має достатніх знань для формулювання висновків, поєднання теоретичних знань із практичними прикладами;

– оцінка «3» задовільний рівень – здобувач/здобувачка вищої освіти володіє навчальним матеріалом поверхово і фрагментарно на репродуктивному рівні або володіє частиною навчального матеріалу;

– оцінка «0» незадовільний рівень – здобувач/здобувачка вищої освіти не володіє навчальним матеріалом, відмовляється відповідати на запитання.

2. Тест: максимальна оцінка за поточне тестування становить 5 балів.

3. Практичне завдання: вважається виконаним і оцінюється:

– оцінка «5» високий рівень – здобувач/здобувачка вищої освіти повністю правильно виконав/виконала завдання, надав/надала відповіді на всі поставлені в умовах питання;

– оцінка «4» добрий рівень – здобувач/здобувачка вищої освіти повністю правильно виконав/виконала завдання, надав/надала відповіді на всі поставлені в умовах питання, але зробив/зробила незначні помилки;

– оцінка «3» задовільний рівень – здобувач/здобувачка вищої освіти надав/надала відповіді не на всі поставлені питання чи зробив/зробила значні помилки;

– оцінка «0» незадовільний рівень – здобувач/здобувачка вищої освіти неправильно виконав/виконала завдання.

4. Реферативне повідомлення – оцінюється в 5 балів:

1 бал – належне оформлення реферативного повідомлення;

1 бал – глибоке опрацювання теми (наявність достатньої кількості джерел, наявність ґрунтовних висновків);

1 бал – теоретична обґрунтованість теми, визначення її актуальності, мети, завдань, чітко розроблений науковий апарат;

2 бали – грамотна і аргументована презентація реферату.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Пояснення
90-100	Відмінно	A	Кредит зараховано. Контрольні заходи виконані лише з незначною кількістю помилок
82-89	Добре	B	Кредит зараховано. Контрольні заходи виконані вище середнього рівня з кількома помилками
75-81		C	Кредит зараховано. Контрольні заходи виконані вірно з певною кількістю суттєвих помилок
67-74	Задовільно	D	Кредит зараховано. Контрольні заходи виконані непогано, але зі значною кількістю недоліків
60-66		E	Кредит зараховано. Виконання контрольних заходів задовольняє мінімальним критеріям
35-59	Незадовільно	FX	Кредит не зараховано. Здобувачу/здобувачці вищої освіти надається можливість скласти оговорені контрольні заходи для поліпшення підсумкової оцінки
1-34		F	Кредит не зараховано. Здобувач/здобувачка вищої освіти повинні повторно освоювати навчальний матеріал дисципліни (модуля)

6. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Базові

1. Александрова О. С., Горбань О. В., Мартич Р. В. Філософія права : навчально-методичний посібник. Київ : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. 126 с.
2. Гайдулін О. О. Філософія права. Європейські парадигми право розуміння : підручник для вищ. військ. навч. закл. Київ : НУОУ імені Івана Черняхівського, 2021. 472 с.
3. Гуманітарне знання як чинник формування світоглядних орієнтирів майбутніх правників : колективна монографія / Т. В. Кононенко, Т. М. Сабельникова, В. Є. Сусликов, Д. М. Титаренко, О. О. Титаренко, О. О. Новікова, К. В. Пономаренко, Г. В. Мухіна, О. О. Когут, Л. І. Суюсанов. Київ : ВД Дакор, 2020. 202 с.
4. Романова А. С., Щербай І. Р. Проблеми філософсько-правових наукових досліджень : навчальний посібник. Львів : Растр-7, 2023. 170 с.
5. Скиба Е.К. Філософські основи пізнання правової реальності : навчальний посібник. Дніпро : ДДУВС, 2022. 132 с.

Додаткові

1. Актуальні проблеми філософії ХХ – ХХІ століть : навчальний посібник / за заг. ред. д-ра філос. наук І. В. Карівця. Львів : Львівська політехніка, 2022. 240 с.
2. Ванджурак Р. В. Вплив давньогрецької філософії права на сучасну українську юриспруденцію : монографія. Київ : Вістка, 2023. 248 с.
3. Дацюк Т.К., Кузнєцова З.В., Ніколенко К.В. Трансформація механізму захисту прав людини на сучасному етапі. *Академічні візії*. 2022. Вип. 14. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7431715>
4. Декларація принципів толерантності. <https://don.kyivcity.gov.ua/files/2014/2/10/Deklaracija-tolerantnosti.pdf>
5. Декларація проти катувань та інших жорстоких нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведження і покарання. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085#Text
6. Загальна декларація прав людини. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
7. Зінченко В.М., Лопатинська І.С., Дацюк Т.К., Ніколенко К.В. Вплив євроінтеграційних процесів на формування комунікативної компетентності юриста. *Науковий часопис національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Збірник наукових праць / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ:Видавничий дім «Гельветика», 2022. Спецвипуск. Том 1. С. 93–100.*
8. Колич О. І. Генеза принципу рівності у праві: філософсько-правова характеристика. *Вісник Національного університету «Львівська*

політехніка». Серія: Юридичні науки. 2022. Т. 9, № 4. С. 57–64.

9. Конвенція про запобігання насильству проти жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11#Text

10. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (Європейська конвенція з прав людини). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

11. Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text

12. Конвенція про права осіб з інвалідністю. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text

13. Конституція України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

14. Костицький В. В. Поділ влади у контексті теолого-соціологічного праворозуміння (нариси правової теорії). Одеса : Гельветика, 2023. 190 с.

15. Костицький М. В. Потреба використання цілісної методології в сучасній юридичній науці. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2022. № 1 (23). С. 7–13.

16. Костицький М. В., Кушакова-Костицька Н. В. Методологія теоретичного та практичного пізнання в юриспруденції як науково-практичному комплексі. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2023. № 1 (25). С. 9–17.

17. Кравець В. М. Новітній підхід до проблеми взаємозв'язку права та моралі в інформаційному суспільстві. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2022. № 1 (23). С. 114–116.

18. Ніколенко К.В., Зінченко В.М. Філософсько-правовий аналіз креативних індустрій. *Правовий часопис Донбасу*. №3 (80) 2022, С. 22-26.

19. Пекінська декларація. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_507#Text

20. Поліщук Н.В., Поперечна Г.А., Ніколенко К.В. Етичні дилеми взаємодії людини та штучного інтелекту у віртуальних просторах метавсесвіту. *Вісник гуманітарних наук*. №8, 2025. Електронний журнал: DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15616278>

21. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : Закон України від 08 вересня 2005 року № 2866-IV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>

22. Про Національну поліцію : Закон України від 02 липня 2015 року № 580-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

23. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні : Закон України від 21 березня 1991 року № 875-XII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text>

24. Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності : Закон України від 13 грудня 2022 року № 2834-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text>

25. Про схвалення Концепції комунікації у сфері гендерної рівності : розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2020 року № 1128-р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1128-2020-%D1%80#Text>
26. Рамкова конвенція про захист національних меншин. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_055#Text
27. Сабадуха В. О. Філософія критичного мислення та прийняття рішень : підручник. Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2023. 679 с.
28. Семко М. О. Філософія права та її значення в процесі реформування правової системи України. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 2. С. 430–434.
29. Словник гендерних термінів, присвячений основній термінології в галузі гендеру та фемінізму. Укладач: З. В. Шевченко. <http://a-z-gender.net/ua/>
30. Тренінговий центр «Виховання доброчесності» Донецького державного університету внутрішніх справ. <https://dnuvs.ukr.education/treningovyj-czentr-vyhovannya-dobrochesnosti>
31. Fiilivonova-Zlatohurska E, Poperechna G., Nikolenko K., Poliuha V., Shevel I. Transformation of the cultural development of the Ukrainian people in the context of military realities: philosophical reflections on dilemmas. *Revista Amazonia Invistiga*. 2023. Volume 12. Issue 6. P. 224–232.
32. Формування комунікативної компетентності поліцейського у сфері гендерної рівності : науково-практичні рекомендації / Т. В. Кононенко, Г. В. Мухіна, А. М. Гельбак, Н. В. Цумарева, Ю. М. Короткова, Т. М. Сабельникова, В. Є. Сусликов ; за заг. ред. С. С. Вітвіцького. Київ : Алерта, 2023. 134 с.

Інформаційні ресурси

1. Дистанційний курс з дисципліни. <https://osvita.dnuvs.ukr.education/md/course/view.php?id=430>
2. Філософські та методологічні проблеми права. <https://philosophy.naiu.kiev.ua/index.php/philosophy/issue/archive>